

WAANZIN AAN HET EINDE VAN DE AARDE

Julian Sancton

Waanzin aan het einde van de aarde

De noodlottige ontdekkingsreis van de *Belgica* door de
donkere Antarctische nacht

Vertaald uit het Amerikaans door Frans Reusink

HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2021

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Aevitas Creative Management

Oorspronkelijke titel: Madhouse at the End of the Earth

Oorspronkelijk uitgegeven door: Crown, een imprint van Random House, een divisie van Penguin Random House, New York

© Julian Sancton, 2021

© Vertaling uit het Amerikaans: Frans Reusink, 2021

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2021

© Omslagfoto: De Gerlache Family Collection

Omslagontwerp: Peter de Lange, Amsterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © Julian Bishop

ISBN 978 90 488 4685 6

ISBN 978 90 488 4686 3 (e-book)

nur 680

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Jess, Maya en Leila (en Suki)

Inhoud

PROLOOG 9

DEEL I

HOOFDSTUK I:	<i>Waarom niet België</i>	17
HOOFDSTUK 2:	<i>‘Goud en diamanten’</i>	46
HOOFDSTUK 3:	<i>Eerbetoon aan Neptunus</i>	68
HOOFDSTUK 4:	<i>Confrontatie</i>	88
HOOFDSTUK 5:	<i>‘Een nederlaag voordat het gevecht begonnen is’</i>	102
HOOFDSTUK 6:	<i>‘Een lijk op ons pad’</i>	115
HOOFDSTUK 7:	<i>Niet in kaart gebracht</i>	126
HOOFDSTUK 8:	<i>‘Naar het zuiden!’</i>	151

DEEL II

HOOFDSTUK 9:	<i>Vastgevroren</i>	173
HOOFDSTUK 10:	<i>De laatste zonsondergang</i>	199
HOOFDSTUK 11:	<i>De zuidelijkste begrafenis ooit</i>	217
HOOFDSTUK 12:	<i>Processie rond het gekkenhuis</i>	236
HOOFDSTUK 13:	<i>De Orde van de Pinguïn</i>	259
HOOFDSTUK 14:	<i>Krankzinnigheid</i>	279
HOOFDSTUK 15:	<i>Duisternis onder de zon</i>	298
HOOFDSTUK 16:	<i>Mens tegen ijs</i>	314
HOOFDSTUK 17:	<i>Wanhoopspoging</i>	337
HOOFDSTUK 18:	<i>Vreemden in de spiegel</i>	350
	<i>Na de Belgica</i>	360

OPMERKINGEN VAN DE AUTEUR	401
DANKBETUIGING	415
SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE	419
OVER DE BRONNEN	427
REGISTER	433
OVER DE AUTEUR	443
OVER HET GEBRUIKTE LETTERTYPE	445

Proloog

20 januari 1926
Leavenworth, Kansas

Het grijze, kille licht van de ochtendschemering viel door het traliwerk voor de smalle ramen van de ziekenboeg van de Leavenworth-gevangenis. De oude dokter, moe na een dienst die zestien uur had geduurd, ruimde zijn kantoor op en gebaarde naar de bewaker dat hij gereed was om naar zijn cel te worden begeleid. Nadat hij zijn taak had overgedragen aan de reguliere gevangenisarts, was hij weer een van de gewone gevangenen, gedetineerde nummer 23118.

De dokter wierp zich op zijn bed. Het was een lange nacht geweest. Het land was op dat moment in de greep van een opiaten-epidemie van ongekeerde omvang. Zodra het donker was geworden, veranderde de bovenverdieping van het ziekenhuis in een 'drugsgesticht', zoals de dokter het noemde: verslaafden die krankzinnig werden doordat ze geen drugs tot hun beschikking hadden, brulden om een shot. De cel van de dokter was een goed verlichte ruimte in de kelder van een drie verdiepingen tellend bakstenen gebouw. Er stonden een eenpersoonsbed en een stoel, en er was stromend water. Aan de muren hingen fijn afgewerkte, door hemzelf gemaakte borduurwerkjes. Zijn onderkomen was gerieflijker dan de cellen die een aantal van zijn medegevangenen toegewezen hadden gekregen, onder wie de gangster en dranksmokkelaar Big Tim Murphy uit Chicago (die hem beschermde en een vriend van hem was geworden) en later Carl Panzram, de spijkerharde seriemoordenaar (die

geen vriend van hem werd). Maar de vergrijpen van gedetineerde 23118 waren van een geheel andere aard. De zestigjarige was veroordeeld wegens oplichterij in samenhang met wat was ontaard in een piramidespel met aandelen in een oliebedrijf. Hij zat nu in het derde jaar van een gevangenisstraf van veertien jaar, een vonnis dat misschien veel zwaarder was dan gewoonlijk wordt uitgesproken bij vergelijkbare misdrijven, maar dat wel in verhouding stond met zijn twijfelachtige reputatie.

In zijn deels vergeten jonge jaren, lang voordat hij van zijn voetstuk was gevallen, was de dokter een gevierd poolreiziger geweest. Met zijn bewering dat hij in 1908 de Noordpool had bereikt, was hij een nationale held geworden, totdat het vermoeden rees dat hij die prestatie had verzonnen, net als een aantal andere. ‘Voor altijd zal hij gerekend worden tot de grootste oplichters ter wereld,’ beweerde *The New York Times*. ‘Daarmee, en niet met zijn ontdekking van de Noordpool, kan hij aanspraak maken op onsterfelijkheid.’

’s Middags kreeg hij van een bewaker te horen dat er bezoek voor hem was. Sinds de dag dat de dokter in de gevangenis zat, nu een jaar geleden, had hij geweigerd vrienden en familie te ontvangen. De man die vandaag op hem zat te wachten, was misschien wel de enige persoon voor wie hij bereid was een uitzondering te maken. Er ging nauwelijks een dag voorbij waarop de gevangene niet dacht aan zijn vroegere kameraad, een potige, drieënvijftigjarige Noor met wie hij had deelgenomen aan een turbulente expeditie naar Antarctica, bijna dertig jaar daarvoor. De Noor, ooit een leerling van de dokter op het gebied van polaire zaken, had zich ontwikkeld tot een van de belangrijkste ontdekkingsreizigers die de wereld ooit had gekend: de rechtmatige ontdekker van de Zuidpool. Zijn krantenkoppen genererende heldendaden, en het schijnbare gemak waarmee hij ze had verricht, hadden hem een welhaast mythisch aura verleend. Tijdens een internationale lezingencyclus had hij alle uithoeken van de Verenigde Staten bezocht, en hij vond het belangrijk zijn vroegere leermeester op te zoeken.

Al snel werd bekend dat de illustere ontdekkingsreiziger een be-

zoek zou brengen aan de bekendste gevangene van Leavenworth en binnen een paar minuten togen verslaggevers naar de gevangenis. Met zijn publieke steunbetuiging aan de in opspraak gebrachte dokter zette de Noor zijn eigen reputatie op het spel. Maar hij bracht het bezoek niet zozeer uit medelijden met een oude vriend. Jaren van fanatieke mededinging om 's werelds felst begeerde geografische prijzen hadden hun tol geëist. Het vuur dat in hem woedde, was gedoofd. Hij was bitter en achterdochtig geworden en had nog maar weinig vrienden die hem zo goed kenden als de dokter, van wie hij zoveel had geleerd in de tijd dat het leven nog eenvoudig was en overleven het enige was wat ertoe deed. Maar bovenal voelde de Noor het als een morele plicht de man te bezoeken die naar zijn overtuiging zijn leven had gered.

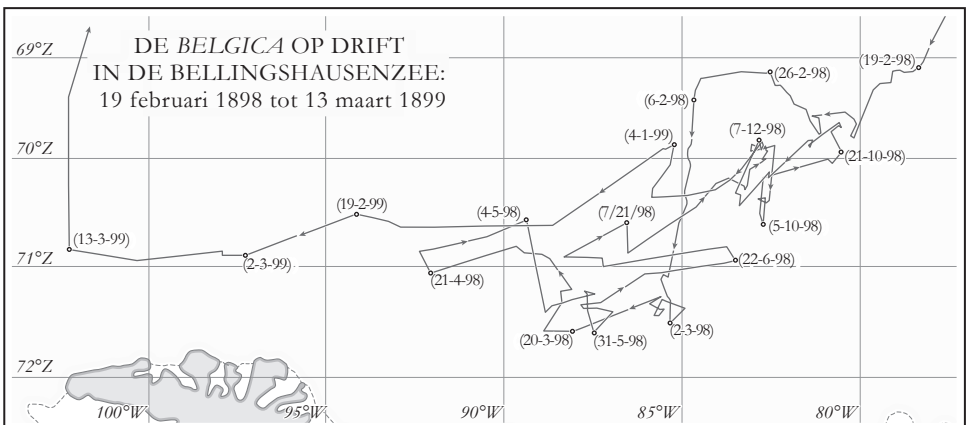
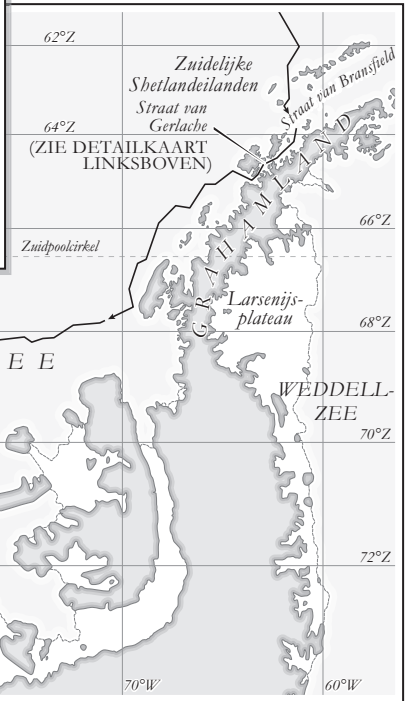
Het lot had de twee mannen ver uiteengedreven sinds de laatste keer dat ze bij elkaar waren geweest, en dat was aan hun gezichten te zien. In de gevangenis was de dokter zijn kleur en vitaliteit kwijtgeraakt. Zijn leikleurige ogen hadden hun sprankeling deels verloren, zijn ooit zo weelderige haardos was uitgedund en zijn grote neus was zo mogelijk nog groter geworden. Maar als hij lachte, openbaarde zich even een jongere versie van hemzelf – en waren er een paar gouden tanden te zien.

De Noorse bezoeker torende boven de dokter uit. Zijn gezicht, 'gebruind en diep verbrand door de poolsneeuw, was getekend door diepe groeven en ademde een aangename, frisse vitaliteit', herinnerde de dokter zich later. De ontdekkingsreiziger 'was op het toppunt van zijn roem, [terwijl] ik omringd was door de duisternis van mijn strafrechtelijke veroordeling. [...] Aanvankelijk had dat een ontluisterende uitwerking op me, maar al snel namen de oude vriendschapsgevoelens alle obstakels weg. We waren als broers.'

Ze grepen elkaars hand en lieten niet meer los. Om luistervinken om de tuin te leiden, begonnen ze al snel te spreken in wat de dokter het 'brabbeltaaltje van de *Belgica*' noemde. De *Belgica*, dat was het schip waar ze elkaar hadden ontmoet, in de bloeitijd van hun leven, tijdens hun eerste reis naar Antarctica. De verschillende talen die

aan boord werden gesproken door de wetenschappers, officieren en bemanningsleden vermengden zich tot een babylonisch samenraapsel van Frans, Nederlands, Noors, Duits, Pools, Engels, Roomeens en Latijn. De reis had beide mannen geleerd hoezeer de kou en de duisternis de menselijke ziel kunnen teisteren. Het was tijdens deze expeditie geweest dat de dokter de zon was gaan aanbidden. Ook toen was hij een gevangene geweest, niet opgesloten achter tralies en afgesloten deuren, maar te midden van een onafzienbare ijsvlakte. Ook toen had hij 's nachts gegil gehoord.

**ONTDEKKING
VAN DE STRAAT
VAN GERLACHE**
23 januari
tot 12 februari, 1898

DEEL I

Soms is wetenschap het voorwendsel voor ontdekkingsreizen. Hoewel ik denk dat dit zelden de werkelijke reden is.

– George Leigh Mallory

Hoofdstuk 1

Waarom niet België?

16 augustus 1897

Antwerpen

Traag slingerde de Schelde zich vanuit Noord-Frankrijk door België en nam bij de havenstad Antwerpen een scherpe bocht naar rechts, waar de rivier diep en breed genoeg was voor zeewaardige schepen. Op deze wolkeloze zomerochtend hadden zich meer dan twintigduizend mensen langs de rivierkaden van de stad verzameld om de *Belgica* uit te zwaaien en zich te vergapen aan de prachtige driemaster. De ruim 34 meter lange houten walvisvaarder, een kolengestookt stoomschip dat onlangs nog staalgrijs geschilderd was, ging op weg naar Antarctica om de onbekende kusten in kaart te brengen en gegevens te verzamelen over de flora, fauna en geologie van het continent. Maar wat de mensenmassa's die dag naar de kaden lokte waren niet zozeer de wetenschappelijke ontdekkingen die in het verschiet lagen, als wel een gevoel van nationale trots: België, het kleine België, een land dat zich zevenenzestig jaar daarvoor onafhankelijk had verklaard van Nederland en daarom jonger was dan veel van zijn inwoners, stond op het punt een volgende stap te zetten op het gebied van de ontdekkingsdrift van de mens.

Om tien uur 's ochtends lichtte het schip het anker en voer in een koninklijk tempo in de richting van de Noordzee, zo zwaarbeladen met kolen, voedselvoorraden en instrumentaria dat het dek nau-

welijks een halve meter boven het water uit kwam. Onder escorte van een vloot van zeiljachten met regeringsautoriteiten, bewonderaars en pers paradeerde de *Belgica* door de stad. Ze gleed langs met vlaggen versierde herenhuizen die langs de kaden stonden, langs de flamboyante gotische kathedraal die boven de stad uittorende, langs Het Steen, het fort dat sinds de middeleeuwen dreigend over de rivier uitzag. Vanaf een ponton speelde een militair fanfarekorps 'La Brabançonne', het volkslied van België, een melodie die even groots was als het land klein. Op beide rivieroeveren bulderden kanonnen bij wijze van eerbetoon. Schepen van over de hele wereld stootten op hun misthoorn en hesen de zwart-geel-rode Belgische driekleur. Onder de toeschouwers steeg gejuich op als de *Belgica* langsvoer. De hele stad leek te vibreren.

Vanaf de brug van het schip overzag de commandant van de expeditie, de eenendertigjarige Adrien de Gerlache de Gomery, deze kolkende zee van vlaggen, hoeden en zakdoeken. Op zijn gezicht was weinig emotie te bespeuren, maar achter zijn door zware oogleden geloken ogen brandde hij van opwinding. In voorbereiding op dit moment had hij zorg besteed aan elk detail van zijn verschijning: van de krul in zijn snor en zijn borstelige baard tot de strik van zijn das. De donkere, double-breasted overjas die De Gerlache droeg, was te warm voor de augustusmorgen, en bij lange na niet warm genoeg voor de ijskoude uithoeken van de wereld, maar de jas verleende hem het wilskrachtige voorkomen van een man die bezig is geschiedenis te schrijven. Nu en dan nam hij, zwelgend in de toejuichingen die hem ten deel vielen, de met het opschrift *Belgica* versierde pet met glanzend leren klep van zijn hoofd en zwaaide de uitzinnige menigte toe. Zo lang al had hij verlangd naar die bijval. Dit begin leek voor hem als de eindstreep. 'Mijn gemoed,' schreef hij, 'was dat van een man die zojuist zijn doel had bereikt.'

In zekere zin was dat ook zo. Dat de operatie van start ging, was sowieso al een persoonlijke triomf. Ondanks de oprechte vaderlandsliefde die deze ochtend werd getoond, was de Belgische Antarctische expeditie niet zozeer een nationale inspanning geweest als wel het

bewijs van de ijzeren wil van Adrien de Gerlache. Meer dan drie jaar lang was hij bezig geweest met de voorbereidingen, het werven van de bemanning en het bijeengaren van fondsen. Alleen door zijn vastbeslotenheid had hij de scepsis weten te overwinnen, mensen naar hun beurs doen grijpen en het land achter zich gekregen. En hoewel hij nog steeds 16.000 kilometer van zijn eindbestemming verwijderd was, wentelde hij zich al in een overwinningsgevoel. Maar op deze euforische dag, waarop hij door zijn landgenoten bejubeld werd, was het voor De Gerlache gemakkelijk om te vergeten dat hij zijn triomf nog verdienen moest. Om dat voor elkaar te krijgen, moest hij een reis zien te overleven naar een van de meest onherbergzame streken op aarde, op een continent dat voor de mens zo grimmig was dat er niemand was geweest die het er op de kusten langer dan een paar uur had volgehouden.

De Belgische grens met Nederland verloopt ruim 10 kilometer ten noordwesten van Antwerpen door de Schelde heen. Voordat de *Belgica* die overstak, legde het schip aan bij de kade in Liefkenshoek om nog een laatste zaak af te handelen. De stemming aan dek en aan boord van de zeiljachten die rond het schip zwermde was onverminderd vrolijk, maar de bemanning liep heen en weer tussen de kade en het scheepsruim van de *Belgica* om 500 kilo toniet in te laden, een explosief waarvan werd aangenomen dat het krachtiger was dan dynamiet. De tonietstaven, die in een aantal grote kisten in het scheepsruim werden opgeslagen, dienden voor De Gerlache als onderpand. Hij wist niet wat hij van het Antarctische ijs moest verwachten, hoogstens dat een continent dat er tot in de negentiende eeuw in was geslaagd mensen op een afstand te houden respect verdiende. Hij kon zich allerlei manieren voorstellen waarop het schip ten onder zou gaan: het kon tegen een ijsberg varen, of vastlopen op een rif dat nooit in kaart was gebracht. Maar het angstaanjagendste wat de *Belgica* zou kunnen overkomen was dat het schip zou komen vast te zitten in het ijs en dan vermorzeld zou worden door de druk of voor altijd gevangen zou zitten in het ijs, waardoor de bemanning de hongerdood zou sterven. Verschillende beruchte expedities naar

het noordpoolgebied was zo'n soort lot ten deel gevallen. De Gerlache ging ervan uit dat een halve ton toniet meer dan voldoende zou zijn om aan de greep van het ijs te kunnen ontsnappen. Dat was de eerste keer dat hij de kracht van Antarctica zou onderschatten, en het zou niet de laatste keer zijn.

Terwijl de bemanning bezig was toniet in het scheepsruim te laden, verliet een luidruchtig gezelschap van hoogwaardigheidsbekleders een van de escorterende zeiljachten en ging aan boord van de *Belgica* om De Gerlache en zijn mannen het beste te wensen. De commandant, een zeeman in hart en nieren, voelde zich veel prettiger op zee dan tussen een mensenmassa en had na drie jaar zo langzamerhand wel genoeg van al dat handen schudden. Hij was meer tijd kwijt geweest met geld inzamelen dan dat hij dacht te gaan doorbrengen in Antarctica. Terwijl hij beleefdheden uitwisselde met ministers, rijke weldoeners en de wijze oude mannen van de Société Royale Belge de Géographie, die de expeditie geldelijk had gesteund, voelde hij het gewicht van de verplichtingen die hij tegenover hen had. Hij mocht het bevroren continent misschien niet voldoende vrezen, maar had daarnaast misschien al te veel ontzag voor het oordeel van deze mannen.

Als hij niet zou slagen in zijn missie, dan droeg hij de teleurstelling van een heel land op zijn schouders. Veel erger, naar zijn idee, was de schande die dit zijn illustere familie zou berokkenen. De familie De Gerlache behoorde tot de oudste Belgische dynastieën, wier wortels waren terug te voeren tot de veertiende eeuw. Een van zijn voorvaderen, Étienne-Constantin baron de Gerlache, behoorde tot degenen die België hadden gesticht, was een van de voornaamste schrijvers van de grondwet van het land en was de eerste premier geweest (hoewel zijn ambtstermijn maar elf dagen had geduurd). De grootvader en de vader van Adrien waren beiden gedecoreerde officieren geweest in het Belgische leger. Van een De Gerlache werden door het publiek heldendaden verwacht. In de pers en de hogere Belgische kringen hadden Adriens familieleden hoog opgegeven over zijn Antarctische onderneming en ze hadden hun goede naam in de

waagschaal gesteld voor zijn succes. Daarmee werd de druk die de commandant voelde alleen nog maar groter.

Ook Adriens ouders, zus en broer – een veelbelovende luitenant in het leger – waren aan boord gegaan van de *Belgica*, en bleven daar nadat de hoogwaardigheidsbekleders waren teruggegaan naar hun zeiljacht. De enige weldoener die op het schip mocht blijven was Léonie Osterrieth, lid van de Belgische beau monde en de meest toegewijde en geestdriftige geldschieter van de expeditie. Ze was de mollige, vierenvijftigjarige weduwe van een prominente Antwerpse koopman en behandelde De Gerlache alsof hij haar eigen zoon was. Op zijn beurt noemde hij haar ‘Maman O’ en beschouwde haar als zijn belangrijkste vertrouweling. (Doordat zij de expeditie zo ruimhartig had gesteund, noemden de bemanningsleden haar ‘Mère Antarctique’, dat ‘Moeder Antarctica’ betekent, maar tevens een homofoon is van ‘Mer Antarctique’, oftewel ‘Antarctische Zee’.) Toen het tijd was geworden om afscheid te nemen, omarmde Auguste – Adriens aristocratische vader – alle leden van de expeditie, van de onaanzienlijkste dekmatroos tot de wetenschappers, en met trillende stem noemde hij ze allemaal ‘lieve kinderen’. De moeder van de commandant, Emma, huilde en was ontroostbaar, alsof ze het voorgevoel had dat ze haar oudste zoon nooit meer terug zou zien. De achtentwintigjarige kapitein van de *Belgica*, de kleine en strijdlustige Georges Lecointe, beloofde dat hij en de rest van zijn mannen zich volledig over haar zoon zouden ontfemen. Hij was niet het type man dat zijn beloften niet nakomt. Daarna liet de bemanning onder leiding van Lecointe nog driemaal een enthousiast ‘Lang leve Madame de Gerlache’ horen. Terwijl de laatste brul nog over de Schelde galmde, kreeg de bemanning zijn orders van de kapitein.

‘En nu iedereen terug op zijn post!’

De familie De Gerlache verliet het schip en ging aan boord van een zeiljacht met de naam *Brabo*, dat koers zette in de richting van Antwerpen. De commandant, die van het dek van de *Belgica* met zijn pet zwaaide, slaagde erin zijn tranen te bedwingen, maar ‘zijn

gezicht werd bevangen door een hevige emotie', zoals een getuige opmerkte.

'*Vive la Belgique!*' galmde zijn stem over het water toen de *Brabo* wegvoer. Met de souplesse van een acrobaat klom hij het want in. In minder dan vijftien seconden had hij het kraaiennest bereikt – een oude ton die een nieuwe bestemming had gevonden –, waar hij met zijn pet bleef zwaaien totdat het scheepje met zo'n beetje iedereen van wie hij hield aan boord in de rivierbocht was verdwenen.

De Gerlache had nooit ergens anders gewoond dan in België, maar eigenlijk voelde hij zich veel meer thuis in een scheepshut, ongeacht de bestemming van het schip. Op 2 augustus 1866 werd hij geboren in Hasselt, in België. In tegenstelling tot zijn broer, vader, grootvader en een groot aantal De Gerlaches die in de eeuwen daarvoor hadden geleefd, had hij geen belangstelling voor een militaire carrière. Diep vanbinnen was hij een pacifist die droomde van een leven op zee, wat een ongewone fascinatie was voor een jongen die was opgegroeid in België, dat na de revolutie in 1830 en de afscheiding van Nederland niet beschikte over een marine van enig formaat, een uiterst bescheiden koopvaardijvloot had en een kustlijn kende van slechts 65 kilometer.

Als jongetje was De Gerlache niet het type dat het leuk vond om soldaatje te spelen. Liever zat hij thuis in zijn eentje urenlang ingewikkelde miniatuurschepen te bouwen. Zijn meesterwerk was een fantastisch zeilschip met functionerend tuig, dat hij in de loop van een winter had gebouwd met de hulp van zijn moeder, die dol op hem was. Toen hij klaar was, liet hij het schip in een beekje zakken dat vlak bij hun woonhuis stroomde en straalde van trots toen de wind de fraai opgetuigde zeilen deed opbollen, waarna hij hulpeloos moest toezien hoe de stroom het scheepje in zijn macht kreeg en over een dam heen duwde. De *Cambrier*, zoals hij het schip had gedoopt, was het eerste schip dat onder zijn commando voer, en zijn eerste schip dat schipbreuk leed.

Zijn maritieme ambities werden nauwelijks getemperd door het

treurige incident. Aanvankelijk kon zijn familie zich nog wel vinden in zijn passie, ervan overtuigd dat het een bevielging van de jongen was, maar met het verstrijken van de jaren werd zijn fascinatie voor alles wat met de zee te maken had alleen maar groter, en hij verzwoeg heroïsche zeemansverhalen. Op zijn zestiende schreef hij zich in op de Université libre de Bruxelles en blonk uit in de vakken die hij volgde. In de zomers nam hij dienst als leerling-matroos op trans-Atlantische oceaanstomers die van Antwerpen naar bijvoorbeeld New York of Philadelphia voeren.

Kolonel Auguste de Gerlache ging niet akkoord met de beroepskeuze van Adrien, waarvan hij vond dat die niet in overeenstemming was met diens sociale achtergrond en opleiding. Het deed hem pijn zich voor te stellen dat Adrien dekken aan het schrobben was, op opgerolde trossen sloop, keiharde scheepsbesluit moest eten en de ontberingen moest ondergaan waar beginnende zeelui mee te kampen hebben. Hij drukte Adrien op het hart een achtenswaardiger carrière te kiezen, maar al snel werd duidelijk dat de jongen zich diep ongelukkig voelde als hij aan land was. ‘Zodra hij thuiskwam, werd hij nostalgisch,’ herinnerde Louise zich, Adriens zus. ‘Uit plichtsbeseef en gehoorzaamheid volgde hij zijn ingenieursstudie naar eer en geweten, maar al snel kreeg hij ernstige gezondheidsproblemen: hij werd ongehoord melancholiek en in zijn ogen zag je die blik die kenmerkend is voor zeelieden en reizigers, die versluiserde en onpeilbare blik die, zelfs als hij recht op je gericht is, lijkt te zijn verdwaald in eindeloos verre en uitgestrekte contreien.’

Auguste liet zijn bezwaren uiteindelijk varen. Hij stemde ermee in dat zijn zoon een scheepvaartopleiding zou volgen en toetrad tot de Belgische marine, hoe nietig die ook was. De Gerlache werkte hard om te bewijzen dat hij het vertrouwen van zijn vader niet zou beschamen. Zijn docenten kwamen erachter dat hij een natuurlijke affiniteit met schepen had en over een talent beschikte waarmee hij de wind en stromingen kon lezen. De Gerlache ruilde zijn slobberige matrozenpakje en veel te grote zuidwester in voor het strakke uniform dat wordt gedragen door een officier-in-opleiding. Binnen

de kortste keren werd hij een van de veelbelovendste zeelieden van heel België. Dat zei niet zoveel, aangezien de Belgische marine weinig meer te doen had dan toezicht houden op een veerdienst op de Noordzee. Om de ervaring op te doen die noodzakelijk was om scheepskapitein te worden, kon hij weinig anders doen dan meevaren op buitenlandse schepen. Tijdens die tochten maakte hij kennis met de indrukwekkende vernietigingskracht van de zee. Bij een van die reizen, die via Kaap Hoorn naar San Francisco leidde, werd de *Craigie Burn*, het Britse schip waarop De Gerlache diende, dermate geteisterd door de harde wind en de rotsen voor de kust van Vuurland dat het door de bemanning verlaten moest worden. Dat was zijn tweede schipbreuk.

Na enkele jaren te hebben gewerkt op Nederlandse oceaanstomers werd hij bevorderd tot luitenant en aangesteld op de veerdienst Oostende-Dover. Het was op die route dat De Gerlache in 1890 voor het eerst een ontmoeting had met de Belgische koning, die op weg was naar Londen. Leopold II was een lange, heerszuchtige man met een forse, spitse neus en een halflang baardje die belangstelling had opgevat voor de carrière van De Gerlache, enerzijds vanwege diens familienaam en anderzijds omdat er werd verteld dat hij een talentvolle zeeman was. De vorst ontmoette de drieëntwintigjarige luitenant op de brug van het schip. Vond hij het prettig om de Belgische staat te dienen? vroeg de koning. De Gerlache antwoordde met een jeugdige onbevangingheid. 'Buitengewoon, sire,' zei hij, 'al is het, zoals dat gaat in de scheepvaart, nogal eentonig, maar dat is wat ons land te bieden heeft op dit terrein. Veel keuze hebben we niet.'

Leopold, voor wie het ontbreken van een serieus te nemen Belgische marine een bron van nationale schaamte was, toonde zich verbluft over de openhartigheid van De Gerlache.

'Ja,' zei de koning. 'Voorlopig nog niet.'

Niet lang daarna kreeg De Gerlache de kans te helpen bij het in kaart brengen van het riviersysteem in de Congo-Vrijstaat, een stuk land van bijna 2,6 miljoen vierkante kilometer in het centrale deel van Afrika dat door Leopold niet zozeer als een Belgische kolonie

werd beschouwd, maar als zijn persoonlijke eigendom, dat hij uitbuitte voor eigen gewin. Met die taak zou De Gerlache in hetzelfde schuitje hebben gezeten als Kurtz en Marlow in *Heart of Darkness* van Joseph Conrad, en bovendien zou zijn carrière aan belang hebben gewonnen omdat hij zich geliefd zou hebben gemaakt bij Leopold.

Op het gevaar af dat hij de koning opnieuw in verlegenheid zou brengen, wees de luitenant de opdracht af. Hij had geen belangstelling voor binnenscheepvaart en ook niet voor de Congo: hij had zijn zinnen inmiddels gezet op koudere streken.

Terwijl flinke delen van de wereld nog steeds niet in kaart waren gebracht door westerse ontdekkingsreizigers – voornamelijk in Afrika, Zuid-Amerika en Centraal-Azië –, was er één continent dat voor de gehele mensheid feitelijk nog een raadsel was: Antarctica. De zuidelijkste regio op Aarde, een gebied dat groter was dan Noord-Amerika, was oningevuld op de wereldkaart, afgezien van een paar schetsmatige kustlijnen waar een handvol ontdekkingsreizigers, walvisvaarders en zeehondenjagers zich hadden gewaagd sinds daar voor het eerst land was ontdekt, in 1820. Er moest nog worden vastgesteld of het gebied achter die strook bestond uit open water, een oceaan van ijs of dat het een uitgestrekt, massief continent was. Antarctica was het laatste grote geografische raadsel.

Er waren maar drie expedities die ten zuiden van de 70° breedtegraad hadden gevaren. Zulke ondernemingen waren gevaarlijk en kostbaar; de laatste expeditie had bijna een halve eeuw daarvoor plaatsgevonden. De geografische genootschappen in de wereld waren het er steeds meer over eens dat het hoog tijd werd voor een nieuw tijdperk van Antarctische verkenning. De Gerlache, die al zo lang in vervoering was geweest over de verhalen die hij over poolreizen had gehoord, was vastbesloten daar een rol in te spelen. In 1891 hoorde De Gerlache dat Adolf Erik baron Nordenskiöld van plan was op expeditie te gaan naar Antarctica, waarna hij zich aanmeldde om eraan deel te nemen en aanbood in België geld in te zamelen voor het project. Hij kreeg geen antwoord op zijn brief. Terwijl anderen misschien ontmoedigd zouden zijn door die afwijzing, zag de

vijfentwintigjarige luitenant het juist als een aansporing. Toen de poging van Nordenskiöld niet van de grond kwam en er niemand bleek te zijn die zijn plaats innam, ontwikkelde het idee dat al zo lang in het hoofd speelde van De Gerlache zich tot een heus plan. Zonder rekening te houden met zijn relatieve gebrek aan ervaring vatte hij het plan op zelf een expeditie te organiseren, die zowel hem als België zou opstuwen in de vaart der volkeren. De vragen ‘Waarom ik?’ en ‘Waarom België?’ leken niet in hem op te komen. In plaats daarvan vroeg hij zich af: ‘Waarom niet ik?’ ‘Waarom niet België?’

Een voor de hand liggend antwoord op die vragen waren de kosten die ermee gepaard gingen. Om het geld bijeen te brengen dat nodig was voor de meerjarige tocht die De Gerlache van plan was te maken, zou hij zijn landgenoten moeten overtuigen van het belang van zo’n reis, en waarom hij die zou moeten ondernemen. Dat betekende dat hij een overtuigende campagne op touw zou moeten zetten, die even subtiel was opgebouwd als de modelscheepjes die hij ooit had gemaakt.

De Gerlache begreep dat zijn toekomstige financiers er misschien voor zouden terugdeinzen om geld te steken in een onderneming die zou kunnen worden afgedaan als de jongensachtige fantasie van een onervaren commandant. Hij besloot een beroep te doen op hun vaderlandsliefde. Hij had gemerkt dat er een nationalistische wind door Europa blies en besloot die, gewiekste zeeman als hij was, in zijn voordeel te gebruiken. Hij bracht naar voren dat de jonge natie zich nauwelijks een betere publiciteit kon wensen dan een expeditie waarbij de Belgische vlag aan het uiteinde van de wereld zou staan te wapperen en wereldwijde belangstelling van de pers zou genereren.

Daarnaast was de jonge luitenant ervan overtuigd dat de kans op steun voor zijn plan vooral zou toenemen als hij de reis zou voorstellen als een wetenschappelijke expeditie. De negentiende eeuw was de periode van de stormachtige ontdekkingen: Europese landen verdrongen zich om gebieden te koloniseren waarmee ze hun mondiale invloed konden vergroten en die hun de grondstoffen konden bieden waarmee ze de onverzadigbare industrieën in eigen land konden

bevoorraden. Maar de rechtvaardiging voor die ontdekkingen had zich in de loop van de eeuw ontwikkeld. Ook natuurwetenschappers als Charles Darwin of Alexander von Humboldt konden nu ontdekkingsreizigers zijn, net als zeelieden, soldaten, kooplieden of missionarissen. Informatie – over planten, dieren, geologie of bewoners – was als trofee even begeerlijk geworden als goud, specerijen of goedkope arbeidskracht dat eerder ook al waren. Nu een groot deel van de bekende wereld was veroverd, was het streven in de westerse wereld erop gericht die wereld te begrijpen. Onder de geografische genootschappen in Europa en Amerika ontwikkelde zich een sportieve strijd, met als hoofdprijs wetenschappelijke vooruitgang en het recht om te mogen opscheppen over het eigen land. En als er intussen ook nog eens waardevolle natuurlijke bronnen werden gevonden: des te beter.*

Wetenschap was voor De Gerlache dan misschien een middel om zijn doel te bereiken, maar hij nam dat middel serieus genoeg om verschillende hooggewaardeerde geleerden om advies te vragen. Ze herkenden weliswaar zijn achternaam, maar hadden nog nooit van hem gehoord. Toch waren ze enthousiast over zijn Antarctische plan. Met hun hulp stelde hij een uitgebreid voorstel op dat hij eind 1894 voorlegde aan de Société Royale Belge de Géographie in Brussel, die een stem had in alle ontdekkingsstochten die onder Belgische vlag plaatsvonden en die advies uitbracht over regeringssubsidie. Het voorstel, opgesteld in een keurig handschrift, zag eruit en las als een brief van een plichtsgetrouwe schooljongen. Beseffend dat het genootschap moeite zou hebben met zijn jeugdige leeftijd sloeg hij een verheven toon aan en gebruikte de eerste persoon meervoud, het koninklijke ‘wij’: ‘Aangezien wij altijd een onweerstaanbare aantrekkingskracht hebben gevoeld ten aanzien van alles wat te maken heeft met de poolgebieden, vroegen we ons af of het niet mogelijk

* Op diezelfde manier werd wetenschap vaak gebruikt als voorwendsel voor kolonisatie en op winst gerichte ontdekkingsreizen. Zo had Leopold II zijn meedogenloze uitbuiting van de Congo aanvankelijk aangeduid als een wetenschappelijke missie.

zou zijn een Belgische expeditie te organiseren voor een onderzoek van de Antarctische Zee.’

Het genootschap nodigde hem uit om zijn plan te presenteren in het statige, neoclassicistische Academiënpaleis in het centrum van Brussel. Op 9 januari 1895 stond de achtentwintigjarige De Gerlache voor de vergrijsde wetenschappelijke fine fleur van België en vertelde tot in detail wat hij van plan was. De wereld was lange tijd getuige geweest van talrijke expedities naar het Noordpoolgebied, legde hij uit – datzelfde jaar waren er maar liefst vier die met elkaar wedijverden om op de Noordpool te komen – ‘maar de Zuidelijke IJzsee blijft onontdekt, in ieder geval wetenschappelijk gezien’. De Gerlache legde de geleerden een breed programma van wetenschappelijke observaties voor die hij van plan was uit te voeren. Zo wilde hij onder meer zoölogische, botanische, oceanografische en meteorologische gegevens verzamelen, aardmagnetische metingen verrichten en onderzoek doen naar het zuiderlicht, een fenomeen waar nog maar weinig over bekend was. Hij wilde de kustlijn in kaart brengen van de punt van het Antarctisch Schiereiland tot aan Victorialand, aan de andere kant van de aardbol, waar de dappere Britse zeevaarder James Clark Ross meer dan vijftig jaar eerder een nog steeds niet verbroken record had gevestigd: hij bereikte het zuidelijkste punt, op 78°09’ zuiderbreedte.

De expeditie die hem voor ogen stond, zou bijna twee jaar duren. Ze zouden in september 1896 vertrekken, begin december Antarctica bereiken en tot halverwege het volgende jaar een zuidelijke koers varen. De Gerlache wilde de straffe winter (die samenvalt met de zomer op het noordelijk halfrond) uitzitten in Australië en in het voorjaar, als de ijszee zou openbreken, terugkeren naar Antarctica. Nog nooit had een mens beneden de zuidpoolcirkel een winter meegemaakt, als het zeeijs zich samenpakt en de zon wekenlang verdwenen is. Ook De Gerlache was niet van plan dit te doen, al hoopte hij dat hij, als hij een geschikt schip had, in staat zou zijn verder in het pakijns door te dringen dan ooit iemand voor hem had gedaan.

Toen hij zijn voordracht beëindigd had, vulde de gehoorzaal zich

met applaus. De aanwezige wetenschappers hadden zich laten inspireren door de doortastendheid en de jeugdige energie van De Gerlache en spraken hun ondubbelzinnige steun uit voor een Belgische expeditie naar Antarctica.

Om historie te schrijven – en om zijn vader te bewijzen dat zijn dromen over maritieme gloriëdadet niet misplaatst waren – zou De Gerlache thuis moeten komen met een record, hij zou ergens ‘de eerste’ in moeten zijn. Poolonderzoek had lange tijd berust op heldendaden: wie kon de verste geografische breedte bereiken, de laagste temperaturen weerstaan, de langste afstanden afleggen. Dat soort prestaties spraken bij het publiek tot de verbeelding en bevredigden een diep menselijke behoefte om het onbekende te veroveren.

Een van die doelen koos hij uit in samenspraak met zijn wetenschappelijk adviseurs. Zij waren vooral geïnteresseerd in het door hem voorgestelde onderzoek naar magnetisme. ‘Alleen al om dit te overwegen,’ zei de astronoom Charles Lagrange, ‘is voldoende bestaansreden voor deze expeditie.’ Lagrange veronderstelde dat hij met de ontdekking van de geomagnetische zuidpool, wat Ross in 1841 niet was gelukt, ‘geschiedenis kon schrijven’.

Van de geomagnetische zuidpool werd toen verondersteld dat hij rond de 75e breedtegraad lag.* Het vaststellen van de exacte locatie zou enig nut kunnen hebben, want dan konden zeevaarders hun kompasstanden accurater instellen. Belangrijker was dat hij hiermee een grote slag kon slaan. De Gerlache wijzigde zijn reisroute: hij was nu van plan een groep van vier man achter te laten om een winterkamp op te slaan in Victorialand, direct ten zuiden van Nieuw-Zeeland, en bij de eerste tekenen van de lente een doorbraak te forceren naar de geomagnetische zuidpool.

* De geomagnetische zuidpool is de plek op het zuidelijk halfrond waar de lijnen van het aardmagnetische veld verticaal de lucht in steken. De geomagnetische zuidpool moet niet worden verward met de geografische zuidpool, op 90° zuiderbreedte, het punt waar alle meridianen samenkomen en vanwaar elke richting noordelijk verloopt. De geomagnetische noord- en zuidpool zijn voortdurend in beweging, aangezien hun positie afhankelijk is van de eeuwig kolkende laag gesmolten ijzer rond de vaste kern van de aarde.

De goedkeuring door het geografisch genootschap kon niet op een gunstiger moment plaatsvinden. Iets meer dan zes maanden later, in juli 1895, kwam het Zesde Internationale Geografische Congres – een vergadering van geografisch genootschappen uit de hele wereld – bijeen in Londen en bepaalde dat het onderzoeken van Antarctica de hoogste prioriteit had. In hun officiële rapport stelden de congresleden een uiterste datum vast: ‘Deze operatie dient voor het eind van de eeuw te worden uitgevoerd.’ De strijd om Antarctica was begonnen, waarbij één dappere, nauwelijks bekende en jonge Belgische marineofficier het moest opnemen tegen de grote zeevarende naties Duitsland, Groot-Brittannië en Zweden, die al snel plannen aankondigden om expedities naar het continent te sturen.

De Gerlache zou snel moeten handelen. Maar er was een flinke barrière: het genootschap had hem weliswaar zijn zegen gegeven, maar het kwam niet met geld over de brug. De Gerlache schatte dat de expeditie ongeveer 300.000 frank zou kosten (in huidige bedragen bijna 1,5 miljoen euro). Zijn wetenschappelijk adviseurs vonden dat bedrag veel te laag – het was inderdaad slechts een fractie van de budgetten die voor andere expedities naar Antarctica elders in de wereld werden overwogen –, maar De Gerlache vond dat het bedrag dat hij in zijn hoofd had het voordeel bood dat het haalbaar was.

De Gerlache ging op zoek naar een rijke weldoener. Als eerste benaderde hij de meest vooraanstaande burger van België, koning Leopold zelf. De vorst, zo overwoog hij, werd misschien verleid door het vooruitzicht dat een pas ontdekt stuk land naar hem genoemd zou worden. De Gerlache stuurde een brochure over de expeditie naar het koninklijk paleis, maar hij kreeg geen antwoord. De luitenant veronderstelde dat Leopold nog steeds ontstemd was vanwege zijn weigering om deel te nemen aan het project in de Congo.

Maar De Gerlache liet zich niet uit het veld slaan: hij deed een beroep op de Belgische aristocratie en maakte daarbij gebruik van het omvangrijke sociale netwerk van zijn familie. Vanuit het smaakvolle herenhuis van zijn ouders in een lommerrijke Brusselse wijk zette hij zich aan een uitputtende brievencampagne. Als antwoord kreeg hij

een overvloed aan goedbedoelde aanmoedigingen, maar geen geld.

Op het moment dat hij de moed zo'n beetje had opgegeven, kreeg hij een toezegging van 25.000 frank van de zevenenvijftigjarige sodazouttycoon Ernest Solvay, naar verluidt de rijkste man van België, die een flink deel van zijn fortuin besteedde aan de ontwikkeling van de wetenschap. Het was vooral de stoutmoedigheid van De Gerlache die hem aansprak, misschien ook omdat die hem herinnerde aan de manier waarop hijzelf was opgeklommen. Door het toegezegde geld van Solvay leek de Belgische Antarctica-expeditie ineens geen droombeeld meer. Al snel volgden andere geldschietters zijn voorbeeld. Hierdoor aangemoedigd ging De Gerlache op zoek naar een schip, dat veruit zijn grootste onkostenpost vertegenwoordigde.

Hij had overwogen om speciaal voor de expeditie een schip te laten bouwen, maar al snel beseftte hij dat hij daarmee een bedrag kwijt zou zijn dat zijn volledige budget zou overstijgen. In plaats daarvan vond De Gerlache het verstandiger een schip te kopen of zelfs te huren dat zichzelf al had bewezen in polaire omstandigheden. Die waren niet te vinden op Belgische scheepswerven, dus keek hij verder noordwaarts, in Schotland en Noorwegen, om een schip te vinden dat speciaal versterkt was om de slopende druk van het ijs te kunnen weerstaan. In maart 1895 nam hij op uitnodiging van een scheepsmakelaar deel aan de walvis- en zeehondenjacht voor de kust van Groenland, aan boord van een fraaie Noorse driemaster, het stoomschip de *Castor*. Dat schip had twee jaar daarvoor in de omgeving van Antarctica gejaagd, en het was te koop. Het doel van de reis was tweeledig: De Gerlache zou het schip beter leren kennen, en daarnaast zou hij de kans krijgen meer te weten te komen over het varen in de poolstreken. Want ondanks al zijn ervaring op zee wist hij nog niets van het ijs.

Het was een overvloedig jachtseizoen in het poolgebied. Met enig ongemak was De Gerlache getuige van het villen van butskoppen en het meedogenloze doodknuppelen van duizenden zeehondenpups, waarvan het zachte bont buitengewoon gewild was. Er voeren nog meer robbenjagers rond in het gebied, en hoewel hij zijn oog had

laten vallen op de *Castor*, keek hij ook naar de andere schepen die deelnamen aan de jacht. Voor de kust van Jan Mayen, een klein vulkanisch eiland in de Noordelijke IJszee halverwege Noorwegen en Groenland, viel zijn oog op een elf jaar oude schuit, de *Patria*. Dat schip zag er minder gracieus uit dan de *Castor*. Met een lengte van ruim 30 meter en een gewicht van 244 ton was dit het onderdeurtje van de Noorse walvisvloot, maar met bewondering zag hij hoe behendig het schip tussen het ijs manoeuvreerde, hoe robuust het was en hoe het zich langs ijsbergen wurmde en op het pakijns gleeed, dat onder zijn gewicht verpulverde. Hij was gevallen voor het schip, maar toen hij discreet naar de prijs ervan vroeg, werd hem verteld dat het niet te koop was. Niet dat dit ertoe deed: ondanks de toezeggingen van Solvay en anderen had hij slechts een fractie van het geld dat hij nodig had om een schip te kopen.

Zonder schip keerde De Gerlache in augustus 1895 terug naar België. Het leek erop dat zijn prachtige project niet zou gaan slagen. Een jaar nadat De Gerlache het voor het eerst had geopperd, bestond de Belgische Antarctica-expeditie uit weinig meer dan Adrien de Gerlache, zijn inkt en zijn papier. Hij kon geen andere mogelijke geldschietters bedenken tot wie hij zich kon wenden. Maar om zijn poging te staken nu hij zijn dappere plannen wijd en zijd bekend had gemaakt in België, en om het aanbod van Ernest Solvay te moeten afwijzen, zou een onverdraaglijke vernedering zijn.

Nu hij bot had gevangen bij de koning en de regering, besloot De Gerlache zich rechtstreeks tot het publiek te wenden. Vanaf januari 1896 hielp de Société Royale Belge de Géographie hem bij het opzetten van een landelijke inzamelingscampagne ter bekostiging van de expeditie. Er stroomden grote en kleine giften binnen: een onderwijzer gaf één frank, een postbode drie, een senator duizend. Niet alleen het genootschap, maar ook lokale sympathisanten en weldoeners als Léonie Osterrieth organiseerden in het hele land evenementen, zoals concerten, lezingen, een fietswedstrijd en ballonvaarten.

Bij elkaar stortten vijftienghonderd Belgische burgers een bijdrage. In totaal was er met de actie in mei 1896 115.000 frank

bijeengebracht. Nu de plannen van De Gerlache vorm begonnen te krijgen, tastte de regering eindelijk in de buidel: in juni gingen beide kamers van de volksvertegenwoordiging akkoord met een aanvullend krediet van 100.000 frank. De expeditie had ineens een nieuwe dimensie gekregen, die De Gerlache vervulde met opwinding, maar ook met vrees. Met deze schenkingen werden niet alleen zijn Antarctische dromen gefinancierd. De reis die jarenlang alleen in zijn eigen hoofd had bestaan, bestond nu ook in de hoofden van zijn landgenoten, die ernaar hunkerden te delen in de glorie. Hij had de droom verwezenlijkt, maar daarmee had hij het land een emotionele investering bezorgd die hij waar moest maken, of hij wilde of niet. Dat gewicht zou hij voortdurend met zich meetersen: het besef nestelde zich in zijn gedachten en zijn vurige ambitie raakte overschaduwde door de angst voor mislukking en schaamte.

Vanaf dat moment, besepte De Gerlache, was de expeditie niet meer helemaal zijn eigen expeditie. Het voldoen aan de tegenstrijdige verwachtingen van het geografisch genootschap (dat aandrong op een volledig wetenschappelijke benadering), de mensen die hem financieel hadden gesteund (die verwachtten dat hun geld goed besteed zou worden), het naar succes verlangende publiek (dat dood verachtende heldendaden van hem eiste) en zijn eigen familie (die erop rekende dat hij hun naam niet te schande zou maken) zou een onmogelijke goocheltoer blijken te zijn.

Maar De Gerlache kon nu in ieder geval een schip kopen. Via een tussenpersoon – Johan Bryde, de in Noorwegen geboren chef van het Belgische consulaat in Sandefjord – bracht hij een bod uit op de *Patria*, het schip dat het jaar daarvoor niet op zijn avances was ingegaan. Bryde, een slimme onderhandelaar, slaagde erin het schip voor 70.000 frank op de kop te tikken. In de zomer van 1896 reisde De Gerlache naar Sandefjord in Noorwegen om zijn prijs in ontvangst te nemen. Hij voelde het dek onder zijn voeten en streek met zijn handen langs de dolboorden. Eindelijk had hij een schip dat hij het

zijne mocht noemen, het eerste sinds de modelscheepjes uit zijn jeugd. Op 5 juli herdoopte hij de *Belgica*.

Oorspronkelijk had De Gerlache gehoopt rond die tijd naar Antarctica te vertrekken, maar hij was nog lang niet zover. Hij moest het vertrek een vol jaar uitstellen, want hij wilde koste wat het kost voorkomen dat hij tijdens de gruwelijke winter op het zuidelijk halfrond op Antarctica zou aankomen.

De Gerlache bleef een paar maanden in Sandefjord om toezicht te houden op de uit te voeren aanpassingen die nodig waren om de *Belgica* gereed te maken voor de reis. In die periode leerde hij vloeiend Noors spreken. De scheepsromp was bekleed met het meest robuuste hout dat verkrijgbaar was, een tropische soort die groenhart werd genoemd en die het schip moest beschermen tegen de verwoestende krachten van het ijs. De Gerlache, die samenwerkte met Lars Christensen, een scheepsbouwer die toevallig ook de schoonvader was van Bryde, voegde lagen vilt en hout toe om het binnenste van het schip te isoleren en te beschermen tegen paalworm. Christensen verving de motor en monteerde een nieuwe stalen schroef, die kon worden ingetrokken als het schip werd ingesloten door het ijs. Hij vergrootte het achterdek en bouwde een kajuit voor de officieren en een donkere kamer om fotografische platen te ontwikkelen. Ten slotte bouwde hij aan dek twee laboratoria die door De Gerlache werden voorzien van de modernste wetenschappelijke instrumenten, die hij overal in Europa had besteld. Toen Christensen klaar was, was de *Belgica* ontdaan van zijn vettig patina en indringende, beduimelde stank en zag het schip eruit als een oogverblindend plezierjacht.

Nu De Gerlache zijn schip had, moest hij wetenschappers en matrozen vinden om het te bemannen. Daarbij stuitte hij onmiddellijk op een probleem dat hem tot lang nadat hij de haven had verlaten zou blijven achtervolgen, al betrof dat een kwestie die in zijn hoofd veel grotere vormen aannam dan in werkelijkheid. Omdat hij doodsbang was te schande te worden gemaakt, had hij een bijna ziekelijke angst ontwikkeld voor de chauvinistische Belgische pers, waarvan

hij dacht dat ze hem zou afmaken als het schip niet werd bemand door een wetenschappelijke staf die niet in zijn geheel uit trotse Belgen zou bestaan. Maar dat was een praktisch onuitvoerbaar eis. De Gerlache had er weinig fiducia in dat hij voldoende geschikte Belgische matrozen zou kunnen vinden voor zijn expeditie, gezien de povere maritieme traditie van het land. Bovendien was de reis die hij van plan was te maken zowel gevaarlijk als onrendabel: het was veel waarschijnlijker dat Belgische waaghalzen hun geluk zouden beproeven in de Congo. En hoewel het land beschikte over voldoende goede wetenschappers, hadden de beste zich inmiddels gemeld – en waren weer vertrokken. Kort nadat de expeditie voor het eerst was aangekondigd, ontving De Gerlache enthousiaste toezeggingen van een aantal uitstekende Belgische geleerden, maar toen de voorbereidingen zich voortsleepten, haakte de een na de ander af. Ze waren ontstemd over het voortdurende uitstel en maakten zich zorgen om de volgens hen onvoldoende gefinancierde en slecht georganiseerde expeditie.

De enige man die De Gerlache niet in de steek had gelaten was Emile Danco, een van zijn oudste vrienden, die hem het jaar daarvoor had vergezeld tijdens de walvisjacht. De twee voelden zich – als de op zichzelf aangewezen en afgezonderde zoons van een vader die in het leger zat – met elkaar verwant. Terwijl De Gerlache een carrière als zeeman verkoos, besloot Danco toe te treden tot het Belgische leger en klom op tot luitenant van de artillerie. Hoewel hij met zijn stevige bouw, rechte kaken en knappe voorkomen het aanzien had van een Antarctische avonturier, was hij wetenschapper noch zeeman. Maar wat hij aan capaciteiten miste, compenseerde hij met zijn enthousiasme. Zijn moeder was overleden toen hij nog klein was, en na de dood van zijn rijke maar bazige vader bleef hij achter met een aanzienlijke erfenis en met een wanhopig verlangen om meer van de wereld te zien dan alleen België. De Gerlache kon zich geen toegewijder metgezel wensen. Hij hoefde Danco niet te betalen, sterker nog: Danco bood aan een paar duizend frank bij te dragen aan de expeditie. Zodra de aanstelling officieel was – waar-

voor een speciaal, door Leopold II getekend militair verlof nodig was –, begon Danco zijn jeugdvriend aan te spreken als *mon commandant*, en daarnaast schakelde hij over van het informele *tu* naar het eerbiediger *vous*.

Maar met twee man waren geen dienstroosters te vullen. Gesteld voor de keuze een aantal buitenlanders te werven, zich te verlaten op ongekwalificeerde Belgen of de reis nog langer uit te stellen of zelfs af te gelasten, besloot De Gerlache het patriottische karakter van zijn project te laten voor wat het was. Als hij volledig zou moeten vertrouwen op een slecht voorbereide Belgische bemanning, dan zou de expeditie tot mislukken gedoemd zijn. Bovendien kon hij geen wetenschappelijke missie uitvoeren zonder wetenschappers. Daarom werd de Belgische Antarctische expeditie bij gebrek aan beter een internationale aangelegenheid – en dat was misschien maar beter ook.

De tweede man die door De Gerlache werd aangetrokken was Henryk Arctowski, een briljante maar berooide Poolse scheikundige en geoloog die was verbonden aan de Université de Liège, in België – een man die met zijn ernstige gelaatsuitdrukking, onberispelijke kostuums, volle baard en talloze publicaties ouder leek dan drieëntwintig, zijn werkelijke leeftijd. Een paar maanden later moest Arctowski toegeven dat hij strikt genomen geen diploma bezat. ‘Ik moet u zeggen dat ik niet over een academische titel beschik,’ schreef hij aan De Gerlache. ‘Ik heb mijn studie volledig naar eigen inzicht ingericht, en ik ben nog steeds ver verwijderd van het doel dat ik mezelf heb gesteld.’ De Gerlache had te weinig alternatieven om kieskeurig te zijn. Arctowski behield zijn taak. De reis met de *Belgica* zou zijn diploma worden.

Om een zoöloog te vinden had De Gerlache meer tijd nodig. De zevenentwintigjarige Emile Racovitza* was geboren in een rijk Roemeens gezin en had in Parijs aan de Sorbonne gestudeerd, waar

* Met die naam ondertekende hij als hij in het Frans schreef. De Roemeense spelling luidt Emil Racoviță.

zijn buitengewone werk op het terrein van het diepzeeleven – en met name zeewormen – diepe indruk had gemaakt op zijn professoren. Arctowski had hem dan misschien aanbevolen, maar de twee verschilden als dag en nacht van elkaar. Hun persoonlijkheden weerspiegelden hun studiekeuze: de geoloog was saai, star en ontoegeeflijk, de zoöloog was warm en energiek. Misschien minstens zo aantrekkelijk voor De Gerlache was dat Racovitza aanbood deel te nemen zonder salaris.

Toen was de bemanning aan de beurt. De Belgische bemanningsleden die De Gerlache in de loop van een jaar wist te strikken, waren allesbehalve het neusje van de zalm. Een van hen was een scheepsmonteur, Joseph Duvivier, wiens meerdere een aanbevelingsbrief schreef die eerder als een waarschuwing bedoeld leek: ‘Kortom: het is mogelijk dat de heer Duvivier om kan gaan met een buitengewoon eenvoudige motor, zoals die van de *Belgica*, maar ik kan dat niet garanderen.’ De Gerlache nam hem aan.

Een tweede Belgische sollicitant was Louis Michotte, een achten-twintigjarige nietsnut die net was teruggekeerd van een vijfjarige missie in Afrika met het Franse Vreemdelingenlegioen, waarbij een plaatselijke bewoner een van zijn duimen had afgebeten. ‘Toen ik jong was heb ik een paar akkefietjes gehad,’ schreef hij aan De Gerlache, ‘en mijn vader neemt me die nog steeds kwalijk, maar als ik u, in welke hoedanigheid ook, zou mogen begeleiden, dan hoop ik dat ik vergeven word en u, meneer, u zou een goede daad toevoegen aan uw reputatie.’ Als een van zijn capaciteiten om mee te doen aan de verkenning van Antarctica noemde Michotte zijn schermkwaliteiten. Ook hij werd aangenomen door De Gerlache.

Maar voor het merendeel van zijn bemanning had De Gerlache betrouwbare mannen nodig die door het ijs konden varen en bestand waren tegen extreme weersomstandigheden. Noorwegen, met zijn bloeiende scheepvaartindustrie en langgerekte kustlijn, en met zijn Noormannenverleden en mythische zeeverhalen, was een voor de hand liggend land om ze te vinden. Het was moeilijk een Noor te vinden die niets van schepen af wist. De Gerlache voer met de *Bel-*

gica naar Sandefjord en huurde een aantal enthousiaste Noren in: veteranen die al poolreizen hadden meegemaakt en tieners die geen ervaring hadden.

Eind juli 1896 ontving De Gerlache een brief die zijn aandacht trok:

Aan luitenant A. Gerlache,

Zojuist hoorde ik dat u uw expeditie naar Antarctica niet eerder dan volgend jaar wilt beginnen, en daarom wil ik u vragen of u nog een positie beschikbaar hebt onder het personeel van uw expeditie. Mocht dat het geval zijn, dan zou ik blij zijn met een plek als zeeman.

Ik ben vierentwintig jaar oud en ik voer in 1894 mee op de Magdalena met kapitein Stöcksen in de ijszee, en dit jaar aan boord van de Jason, kapitein Evensen.

Ik heb mijn middelbareschooldiploma gehaald, het baccalaureaat, en mijn examen aan de zeevaartschool. Ook wat mijn gezondheid betreft beschik ik over uitstekende papieren. Ten slotte kan ik u nog melden dat ik een ervaren skiër ben en dat ik moeilijke skitochten heb gemaakt in het hooggebergte.

Ik zou u zeer dankbaar zijn als u mij spoedig zou antwoorden...

Roald Amundsen

De Gerlache was dermate geïntrigeerd dat hij Amundsen persoonlijk wilde spreken. Hij ontmoette een man die weggerukt leek te zijn uit de avonturenromans die hij als kind had gelezen. Amundsen, een gespierde man met een haviksneus van zo'n 1 meter 85 lang en 90 kilo zwaar, zag eruit als een moderne Viking. De Gerlache was vooral onder de indruk van Amundsens zelfverklaarde talenten als langlaufer. Skiën was pas sinds kort populair geworden buiten het gebied in het Scandinavische achterland waar het zijn oorsprong vond,

en als De Gerlache wilde proberen de geomagnetische zuidpool te bereiken, had hij een geoefende skiër naast zich nodig. Minstens zo aantrekkelijk: net als Danco en Racovitza hoefde hij niet betaald te worden. Hij was uitsluitend geïnteresseerd in de ervaring.

Het was Bryde geweest die Amundsens sollicitatie aan De Gerlache had doorgegeven. In de kantlijn had de diplomaat een enthousiaste opmerking aan de commandant geschreven: ‘Neem hem aan, mijn vriend!’ De Gerlache was op een juweeltje gestuit. Hoewel hij in het beoordelen van mensen niet de meest gelukkige hand had, kon zelfs hij wel inschatten dat het zonde zou zijn deze Noor als een gewoon lid van de bemanning mee te nemen. Hoewel Amundsen had gesolliciteerd naar een positie als matroos, benoemde De Gerlache hem tot eerste stuurman,* een positie waarin hij, volgens maritiem gebruik, als eerste in aanmerking kwam om het commando over de *Belgica* over te nemen. De mogelijkheid dat een Noor de leiding over het schip zou kunnen overnemen was verre van ideaal. Danco veronderstelde zelfs dat het de Noorse bemanningsleden zou kunnen doen besluiten twee heren te dienen, en mogelijk zelfs te muiten.

Het was een kwestie van tijd totdat de pers erachter kwam dat slechts de helft van de mannen die deelnamen aan de Belgische Antarctische expeditie Belgen waren. De bemanning die de commandant had samengesteld, zou een van de eerste wetenschappelijke expedities in de geschiedenis zijn die daadwerkelijk internationaal waren, maar dat was niet het soort primeur waar De Gerlache naar op zoek was geweest. Een van de alternatieven die hij korte tijd onderzocht, was de mogelijkheid een aantal bemanningsleden de Belgische nationaliteit te laten aannemen. Hij liet dat idee varen nadat Arctowski

* Historici zijn het oneens over de kwestie of Amundsen als eerste of tweede stuurman moest worden betiteld. Zijn officiële titel werd ook wel aangeduid als eerste en tweede luitenant, maar de Franse en Belgische maritieme rangen stemmen niet precies overeen met de Engels-Amerikaanse hiërarchie. Aangezien Amundsen de taken vervulde van de eerste stuurman en er ook geen luitenant of stuurman boven hem functioneerde, zal er in dit boek naar hem worden verwezen met de term eerste stuurman, zoals Amundsen zelf ook deed.

hem had verteld dat hij van plan was op een dag terug te keren naar Polen, en dat iedereen die onder de Russische heerschappij van de tsaar zonder toestemming een andere nationaliteit aannam, werd veroordeeld tot dwangarbeid.

In juni 1897, slechts twee maanden voor het vertrek van de *Belgica*, vond hij een passender oplossing toen hij een van de weinige grote Belgische talenten op zeevaartgebied – naast zichzelf – wist te strikken. De achtentwintigjarige Georges Lecointe, een vroegere klasgenoot van Danco op de Koninklijke Militaire School, was luitenant bij de Belgische marine en diende op dat moment in het Franse leger. Lecointe, die bekendstond als een expert op het gebied van astronavigatie, zou de kapitein van de *Belgica* worden en daarmee tweede man achter commandant De Gerlache, waarmee Amundsen een plaatsje naar beneden schoof in de hiërarchische structuur.* Lecointe, die door een Belgische journalist werd omschreven als ‘een zenuwpees, iemand die zo onrustig was als een eekhoorn’, had een strijdlustige leiderschapstijl die contrasteerde met de natuurlijke kalmte van De Gerlache.

Eind juni voer de *Belgica* van Sandefjord naar Vlissingen, waar Lecointe aan boord zou komen. Op de 28e, nog voor de komst van de kapitein, liep het schip vast op een zandbank voor de haven van Den Helder. Lecointe vroeg zich af waar hij aan begonnen was: als het de bemanning niet eens lukte te navigeren in de uitstekend in kaart gebrachte Europese wateren, hoe konden ze dan de onbekende gevaren van Antarctica trotseren? ‘Er was niets wat ik vreemder vond,’ schreef hij, ‘dan dit schip dat op het punt stond aan zijn expeditie te beginnen, en waarvan de bemanning, die nog steeds niet volledig was, deels bestond uit ongedisciplineerde en zelfs gevaarlijke zeelieden.’ Hij had dan misschien zijn twijfels over De Gerlache,

* Ook hier is de rangaanduiding verwarrend. De Gerlache was de baas van de expeditie en van het schip: hij was in alle opzichten de kapitein van de *Belgica*. Maar Lecointe kreeg de titel van kapitein, omdat zijn rang bij de Franse marine – die van ‘scheepsluitenant’ – gelijkwaardig was aan de rang van ‘kapitein-commandant’ in het Belgische leger.

maar hij zou diens leidende rol nooit ter discussie stellen. Sterker nog: hij groeide uit tot zijn belangrijkste bondgenoot.

Door de regering op een gewiekste manier te vleien – en door in de haven van Antwerpen betaalde rondvaarten met de *Belgica* aan te bieden – kreeg De Gerlache uiteindelijk zijn budget van 300.000 frank bij elkaar. Maar de monsterrol bleef veranderen, tot aan de laatste dag. De Gerlache nam Jan van Mirlo in dienst, een jonge, impulsieve jongen uit Antwerpen die zich had gemeld om de dienstplicht te ontlopen en die loog over zijn ervaring op zee. (Het enige baantje dat hij ooit had volgehouden was brood rondbrengen op een driewieler voor zijn vader, die bakker was.) Rond diezelfde periode kwam de commandant op de proppen met een onbeholpen, heetgebakerde Franse kok, Albert Lemonnier, die wel van een drankje hield en de gewoonte had iedereen te beledigen die zich binnen zijn gehoorsafstand bevond.

Als voorproefje voor de disciplinaire problemen die zouden volgen, verlieten verschillende Belgische matrozen het schip zonder toestemming en voor langere tijd. Ene Coene, een onderofficier, deserteerde zelfs. Toen de eerste machinist, Henri Somers, twee dagen lang aan de boemel ging in Antwerpen, maakte een gealarmeerde Lecointe daar melding van bij De Gerlache: Somers, schreef hij, ‘maakte de goede reputatie van de bemanning publiekelijk te schande door zich op schandalige wijze te bedrinken (terwijl hij in uniform was)’. Lecointe adviseerde De Gerlache om Somers op staande voet te ontslaan. Met zijn ontslag kreeg de onervaren Duvivier de zorg voor de motor van de *Belgica* onder zijn hoede.

De Gerlache, die er een handje van had zichzelf in de vingers te snijden en die bovendien gekweld werd door pech, had vooral veel moeite om een geschikte scheepsarts te vinden. De eerste kandidaat, dr. Arthur Taquin, was al in een vroeg stadium zorgvuldig uitgekozen door de secretaris-generaal van de Société Royale Belge de Géographie, maar de commandant was bang dat Taquin zich zou ontwikkelen tot een paard van Troje en de controle over de expeditie zou overnemen. Aangezien De Gerlache confrontaties schuwde,

deed zijn vader het vuile werk voor hem. Kolonel Auguste de Gerlache gebruikte zijn aanzienlijke invloed om Taquin eruit te werken door te wijzen op door hem begane medische fouten in het verleden en te dreigen met een rechtszaak.*

De Gerlache overwoog diverse andere artsen, maar uiteindelijk koos hij voor een jonge Belgische arts, Jules Pouplier, die net zijn opleiding had voltooid. Maar op 15 augustus, de dag voordat het schip zou uitvaren, schreef de oudere broer van Pouplier een brief aan De Gerlache waarin hij zei dat Pouplier thuis moest blijven om te zorgen voor hun zieke zus, en dat hij daarom niet op reis kon.

De Gerlache zag in hoe belachelijk het was in de verraderlijkste wateren ter wereld te gaan varen met een allesbehalve ideale bemanning, en zonder scheepsarts. Maar als hij nu niet zou vertrekken, zou hij misschien nooit meer vertrekken. Te midden van het gejuich, de muziek en de wapperende Belgische vlaggen op 16 augustus overtuigde De Gerlache zichzelf ervan dat het allemaal wel goed zou komen.

Toen het zeiljacht met zijn familie eenmaal uit zicht was, daalde De Gerlache af uit het kraaiennest van de *Belgica*. De commandant voelde zich volkomen bevrijd. 'Eindelijk lagen de ondankbare taken die ik drie jaar lang had vervuld achter me: ik was klaar met de sollicitaties, met compromissen sluiten, met de eindeloze jacht op de benodigde middelen. [...] Dit vertrek was een verlossing, een uitweg, [...] onbegrensde hoop.'

De *Belgica* ging 's avonds voor anker in Vlissingen, aan de monding van de Schelde. Terwijl de ondergaande zon zijn naar stuurboord gerichte hut verlichtte, die was versierd met schilderijen van

* De Gerlache-père voerde aan dat Taquin zijn taak als arts had verzuimd toen hij aan boord was van een schip dat van Congo naar België voer. Er werd beweerd dat de arts de hele reis in zijn hut was gebleven, terwijl er aan boord vier mensen waren overleden. Om zijn zaak kracht bij te zetten, ondervroeg de vader van Adrien tientallen passagiers, van wie er zes zwart op wit stelden dat Taquin meer had kunnen doen. Taquin bracht daartegen in dat hij ziek was door een voedselvergiftiging.

het poolgebied en met een foto van zijn vader die hem van boven zijn kooi aanstaarde, ging hij achter zijn bureau zitten en vulde de stilte met zijn gedachten. Door zijn Antarctische droom te verkopen als een patriottische onderneming had hij zichzelf blootgesteld aan spanningen die minstens zo zwaar op hem drukten als de spanning die hij dacht te zullen ervaren als hij door het ijs voer. Met een succesvolle expeditie zou het Belgische blazoen internationaal gezien worden opgepoetst, maar De Gerlache wist dat hij in zijn eentje de schuld zou krijgen als er ook maar iets verkeerd zou gaan.

En de volgende dag was het al zover. Net toen de *Belgica* op open zee voer en de bemanning de stoommachine opstookte, raakte de condensor oververhit en ging kapot, tijdens de wacht van Duvivier. De Gerlache zag zich genoodzaakt aan te leggen in Oostende, aan de Noordzeekust, om de motor te repareren – een rampzalige vernedering na zo'n gedenkwaardig vertrek.

De Gerlache hoopte ongetwijfeld dat de korte reisonderbreking in Oostende niet zou worden opgemerkt, maar hij koos een uiterst beroerde plek om voor anker te gaan: vlak naast het jacht van koning Leopold, de *Clémentine*, waar de koning elk moment werd verwacht. De onvermijdelijke confrontatie eindigde op de gênantst mogelijke manier toen Leopold verscheen om de bemanning van de *Belgica* toe te spreken en deed alsof hij het schip niet herkende.

Leopold vroeg of hij aan boord mocht komen. Het korte bezoek was een vreemde aangelegenheid voor De Gerlache, die nog steeds wrok koesterde jegens zijn vorst omdat die geen bijdrage had geleverd aan zijn Antarctische avontuur. 'De koning stelde ons tamelijk banale vragen en wenste ons veel succes,' bekende hij aan Léonie Osterrieth. 'Hij was beleefd, maar dat was dan ook alles. Volgens hem slaagde ik in mijn opzet omdat ik geen steun had gevonden bij hooggeplaatste personen. Met andere woorden: hij heeft ons een gunst verleend door geen belangstelling te tonen voor ons!!!'

Misschien omdat ze het uitvallen van de motor als een slecht voorteken zagen, besloten drie bemanningsleden in Oostende afscheid te nemen van de expeditie. Twee ervaren Noorse beman-

ningsleden – de timmerman en de bootsman – klaagden dat hun Belgische scheepsmaats weigerden hun bevelen op te volgen, en een monteur zei dat hij ziek was en keerde niet meer terug. Tot wanhoop gedreven nam De Gerlache opnieuw Henri Somers aan, de mecanicien die eruit was gegooid wegens openbare dronkenschap. De commandant begreep dat hij met zijn vergevingsgezinde daad een slecht voorbeeld stelde, maar door het voorval met de condensor vond hij het een te groot risico om alleen Duvivier als monteur aan boord te hebben.

Bijna stiekem keerde De Gerlache terug naar Antwerpen om nieuwe bemanningsleden te vinden. Daar verving hij de twee Noren die waren vertrokken door twee Noren met veel minder ervaring, Engelbret Knudsen en Ludvig Hjalmar Johansen. Maar het opstandige gedrag van de Belgische matrozen dreigde grote problemen te gaan veroorzaken. De commandant maakte zich met name zorgen over een kliek die bestond uit Frans Dom, Maurice Warzée en Jan van Damme, drie capabele maar onhandelbare Belgische matrozen die er buitengewoon veel moeite mee hadden om met buitenlanders te werken. Hij kwam in de verleiding om ze van zijn schip te trappen, maar hij begreep wat daarvan de gevolgen zouden zijn. Als hij hen zou ontslaan, zou hij aan het begin van zijn reis opgescheept zitten met een kleinere bemanning, maar bovendien zou het aandeel aan niet-Belgische bemanningsleden groeien. Dit gaf de kliek macht over De Gerlache, wiens autoriteit op deze manier vanaf het begin werd ondermijnd. Door zijn gevoeligheid voor de beschuldiging dat hij bevooroordeeld was jegens zijn eigen landgenoten konden zij straffeloos hun gang gaan.

Tijdens zijn verblijf in Oostende nam hij nog een extra wetenschapper in dienst: Antoni Dobrowolski, een jonge student. Deze Dobrowolski, een kennis en landgenoot van Arctowski, was een fanatieke Poolse separatist die tot drie jaar cel in een tsaristische gevangenis was veroordeeld. Hij was onlangs ontsnapt en leefde sindsdien in armoede in België, waarbij hij zijn honger stilde ‘met lucht of iets wat erop lijkt’. Zijn aanbod om onbezoldigd op de *Belgica* te dienen

en bereid te zijn het vuile werk op te knappen, kwam De Gerlache uitstekend van pas.

Dobrowolski was dan misschien blij dat hij de baan had gekregen – en dat hij geregeld te eten kreeg –, maar zelf had hij weinig fiducia in de expeditie, de bemanning en de leider. ‘Op de een of andere manier heb ik geen vertrouwen in de *Belgica* – een piepklein schuitje met constructiefouten – en ook niet in de kapitein [De Gerlache], die aardig toneel kan spelen, maar niet het grootste licht is,’ schreef de nieuwkomer in zijn dagboek. ‘Hoe dan ook, we zullen wel zien. Vanaf het begin was te zien dat de matrozen niet tevreden over [hem] waren.’

Daarmee restte alleen nog de kwestie wie de scheepsarts zou worden. Een paar dagen voordat de *Belgica* uit Oostende moest vertrekken, nam De Gerlache een trein naar Gent in een laatste poging om een Belgische arts te vinden. De commandant had geen succes.

Hij had verschillende aanbiedingen uit het buitenland ontvangen, maar had die eerder niet overwogen, omdat hij wist dat de pers hem de grond in zou boren als hij opnieuw met een buitenlander op de proppen zou komen. Maar nu zag hij zich gesteld voor de keuze om een buitenlandse arts in te huren, of helemaal geen arts mee te nemen. Hij richtte zijn aandacht op een telegram dat hij een paar weken daarvoor had ontvangen en terzijde had geschoven, en dat afkomstig was uit Brooklyn, New York.

KAN IK ME BIJ UW EXPEDITIE AANSLUITEN IN MONTVIDEO [sic] ZAL
GELD INBRENGEN NEEM POOLUITRUSTING MEE OOK ENIGE ESKIMO-
HONDEN ANTWOORD OP MIJN KOSTEN. + DR COOK